

EDMUND JUŚKO* – TARNÓW

BIBLIOTEKI W SZKOŁACH POWSZECHNYCH POWIATU TARNOWSKIEGO W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

Artykuł przedstawia problem funkcjonowania bibliotek w szkołach powszechnych powiatu tarnowskiego w latach 1918-1939. Porusza problem ich ilości, zaopatrzenia w książki, kwestie finansowe oraz działalność nauczycieli opiekunów bibliotek. Poprzez zapewnienie uczniom dostępu do właściwych czasopism i książek przyczyniali się oni do powiększania zasobów wiedzy uczniów, ułatwiali im zrozumienia treści nauczanych przedmiotów. Książki i czasopisma kształtowały także postawy patriotyzmu, szacunku do polskiej kultury, poszanowania Ojczyzny.

Brak środków finansowych powodował, iż większość szkół ludowych na terenie powiatu tarnowskiego przed wybuchem I wojny światowej nie posiadała bibliotek. Ich rozwój uzależniony był w dużej mierze od prywatnych darów książek. Nie sprzyjała zakładaniu bibliotek w szkołach ludowych panująca także w kręgach ówczesnych elit społeczno-politycznych postawa niechęci wobec nauczycieli wykształconych bądź doksztalających się. Mecenasami szkolnych bibliotek byli więc tylko nieliczni, co bardziej światli właściciele ziemscy, których dary powiększały biblioteczne zbiory. Często sami nauczyciele przekazywali szkołom ludowym swoje książki. Czynili to też niektórzy urzędnicy różnych instytucji państwowych.

W roku szkolnym 1884-1885 w szkołach ludowych Galicji czynnych było tylko 1481 (49,9%) bibliotek na istniejących 2.965 szkół¹. Większość z nich liczyła od 5 do 10 książek.

W trakcie I wojny światowej w wielu przypadkach nawet te niewielkie księgozbiory zostały zniszczone przez okupujące budynki szkolne wojska państw zabornych lub w wyniku samych działań wojennych tak jak np.: w szkole żeńskiej im. F. Józefa, w Tarnowie, w której w maju 1915 r. wybuch miny zniszczył większość księgozbioru.

* Edmund Juśko – dr historii, naczelnik Wydziału Edukacji i Ochrony Zdrowia Starostwa Powiatowego w Tarnowie.

Po odzyskaniu niepodległości szkoły powszechne powiatu będą więc w sposób istotny odczuwać brak książek i podręczników. W myśl ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych, to skarb państwa winien ponosić wszelkie wydatki na pomoce naukowe, materiały do nauki, biblioteki i druki szkolne². Do obowiązków państwa należało więc zaopatrywanie szkół powszechnych w książki, lecz z powodu trudności ekonomicznych, środki finansowe na pomoce naukowe, w tym na powiększanie stanu księgozbiorów szkolnych, były bardzo skromne.

W latach szkolnych 1923-1925 Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (dalej: WRiOP) dostarczyło do 6.843 szkół w kraju komplety zawierające od 40 do 90 książek na łączną kwotę ok. 1.700 tys. zł³. Większość z nich dotarła do szkół w tych okręgach, które ze względu na represyjną politykę zaborców pozbawione były polskich książek. Dotyczyło to przede wszystkim ziem polskich byłego zaboru pruskiego i rosyjskiego. Uzyskana w zaborze austriackim autonomia pozwalała w miarę posiadanych środków tworzyć w szkołach niewielkie księgozbiory.

W trakcie przygotowywania założeń programowych Ministerstwo WRiOP w dniu 23 kwietnia 1925 r. wydało okólnik w sprawie bibliotek dla młodzieży szkół powszechnych. Oprócz zawarcia w nim szczegółowej instrukcji w sprawie prowadzenia szkolnych bibliotek, władze oświatowe zwróciły uwagę na rolę biblioteki w procesie nauczania pisząc, iż „niepodobna wyobrazić sobie dobrej szkoły, w której nie byłoby biblioteczki dla młodzieży”⁴.

W miesiącu lutym 1927 r. Ministerstwo chcąc zwiększyć budżet na zakup książek zorganizowało akcję „Miesiąc książki dla młodzieży szkół powszechnych”⁵. Miała ona na celu zainteresowanie społeczeństwa sprawą szkolnych bibliotek oraz zebranie pewnych środków finansowych na zakup książek. W trakcie akcji zebrano ponad 1 milion złotych oraz szereg darów, przy czym w Okręgu Szkolnym Krakowskim osiągnięte rezultaty były jedne z niższych w kraju. Uzyskano tu kwotę 31 507 zł. Na jednego ucznia szkoły powszechnej dawało to ok. 11 gr⁶. Przyrost książek w województwie krakowskim w latach szkolnych 1927-1930 wynosił od 25,5% do 11,6% i był niższy od przyrostu w innych województwach np.: kieleckim⁷.

W powiecie tarnowskim większość szkolnych bibliotek istniała w szkołach miejskich. Na wsi księgozbiory szkolne występowały sporadycznie i były niewielkie. W Tarnowie jedną z lepiej zaopatrzonych bibliotek posiadała szkoła im. M. Konopnickiej.

¹ J. Dybiec, *Mecenat naukowy i oświatowy w Galicji 1860-1918*, Wrocław 1981, s. 184.

² art.11 ustawy Dz. U. Min.WRiOP, 1922, nr 18, poz. 143.

³ „Szkoła Powszechna”, 8 (1927) z. 1, s. 81.

⁴ Dz. Urz. Min. WRiOP, 1925, nr 11, poz. 103.

⁵ Dz. Urz. Min. WRiOP, 1927, nr 1, poz. 11.

⁶ Z. R u t a, *Szkolnictwo powszechne w okręgu szkolnym krakowskim w latach 1918-1939*, Wrocław 1980, s. 123.

Tabela 1. Stan księgozbioru w szkole im. Marii Konopnickiej⁸

Rok szkolny	Liczba książek	Liczba uczniów korzystających z biblioteki	Przyrost książek	% przyrostu
1921-1922	626	–	43	6,9
1922-1923	736	–	110	14,9
1923-1924	-	386	50	–
1925-1926	769 (na początku roku) 1008 (na koniec roku)	–	239	23,7
1931-1932	1490	–	70	4,7
1934-1935	1670	–	–	–
1936-1937	1798	420	–	–
1937-1938	1860	500	62	3,4

Biblioteka szkoły im. M. Konopnickiej posiadała największy księgozbiór na terenie miasta. Środki finansowe na zakup książek otrzymywała z funduszków Rady Szkolnej Miejskowej, przedstawień organizowanych dla rodziców i lokalnego środowiska, dochodów ze sklepiku szkolnego oraz od Komitetu Rodzicielskiego. Największy przyrost książek do biblioteki wystąpił w roku szkolnym 1923-1924 i 1925-1926. W następnych latach był on już znacznie niższy. Niekompletne materiały źródłowe nie pozwalają dokładnie określić ilość książek przeczytanych przez uczennice w poszczególnych latach szkolnych. Niemniej biorąc pod uwagę liczbę uczennic uczęszczających do szkoły w roku szkolnym 1936-1937, która wynosiła 724 oraz ilość przeczytanych przez nie książek – 420, można stwierdzić, iż na jedną uczennicę przypadało 0,6 książki. Odliczając uczennice kl. I, które uczyły się dopiero czytać, wskaźnik ten wzrośnie do ok. 1 książki. Czytało więc ok. 58 % uczennic. Biblioteką opiekowała się m.in. Zofia Machalska, która także organizowała w szkole szereg konkursów propagujących czytelność.

Szkoła im. T. Czackiego w 1928 r. posiadała w bibliotece 205 książek. W 1930 r. została założona biblioteka dla nauczycieli, która miała na swoim stanie 19 pozycji z zakresu pedagogiki i dydaktyki. W 1933 r. bibliotekę szkolną podzielono na ogólnie dostępną i klasową, przy czym klasa pierwsza miała w posiadaniu bibliotekę historyjek obrazkowych. W ramach biblioteczek klas starszych wyodrębnione zostały osobne działy: historyczny, przyrodniczy, religijny geograficzny i powieściowy. W 1936 r. biblioteka miała na stanie 366 pozycji, z których skorzystało 130 uczniów. Znajdowały się w niej również zaprenumerowane

⁷ „Kwartalnik Statystyczny”, 8 (1931) s. 342.

⁸ *Kronika szkoły powszechnej im. M. Konopnickiej*, s. 43, 48, 55, 68 i inne; *Księga protokołów rad pedagogicznych szkoły im. M. Konopnickiej*, s. 151-209.

wane dla nauczycieli czasopisma: *Ruch Pedagogiczny*, *Śpiew w Szkole*, *Wychowanie Fizyczne*, *Praca Szkolna*, *Poradnik Językowy*⁹. Służyły one nauczycielom w organizowaniu własnego samokształcenia i doskonalenia zawodowego.

W szkole im. K. Brodzińskiego w 1927 r. z okazji *Miesiąca książki* do biblioteki zakupiono 192 książki¹⁰. Ich oprawą zajęli się uczniowie klas VI i VII.

Według nauczycieli uczących w szkole im. S. Staszica, szkoła ta posiadała zbiory książek „piękne i obfite”. Każda klasa miała własną biblioteczkę lektur. Dysponował nimi wychowawca klasy. Książki posiadały podwójną numerację-klasową i szkolną. Środki finansowe na ich zakup szkoła uzyskiwała od Rady Szkolnej Miejscowej, zbiórki pieniędzy z akcji bibliotecznych, przedstawień szkolnych. Jako dary duplikaty książek przekazywali do niej uczniowie i nauczyciele. Jadwiga Herzig prowadząca bibliotekę przekazała do niej 7 własnych książek oraz zebrała od uczniów 36 broszur¹¹.

W szkole im. T. Kościuszki w 1931 r. biblioteka liczyła 460 książek¹². Brakowało w niej jednak lektur dla klas najmłodszych. W tym samym roku została ona podzielona na biblioteczki klasowe, którymi opiekowali się uczniowie. Korzystający z biblioteki otrzymali karty czytelnika, a każda książka swoją kartę ewidencji. Książki wypożyczane były dwa razy w tygodniu.

W 1918 r. biblioteka w szkole im. K. Hoffmanowej liczyła ponad 20 pozycji. Ówczesna jej kierowniczka Józefa Tworkowska podejmowała różne działania, by ją systematycznie powiększać m.in. w 1920 r. od Towarzystwa Szkoły Ludowej otrzymała 50 książek¹³. Swoją bibliotekę posiadali również uczący w szkole nauczyciele. Gromadzono w niej najbardziej potrzebne i wartościowe pozycje dotyczące wychowania i kształcenia dzieci. Od roku 1930 znajdowały się w niej także czasopisma: *Prawo Nauczyciela Polskiego*, *Praktyka Szkolna*, a od roku 1931 *Ruch Pedagogiczny*. W tym samym roku wprowadzone zostały wśród uczennic składki na bibliotekę wynoszące 20 gr miesięcznie. Nauczycielom prowadzącym bibliotekę m.in. Marii Chmurowej od roku 1933 pomagały uczennice ze szkolnej sekcji *Miłośniczek książek*. Od 1934 r. w ramach zachęty do czytelnictwa uczennice mogły bezpłatnie korzystać z księgozbioru. W 1937 r. w celu poprawy organizacji pracy biblioteki wprowadzony został system kart ewidencjonujących książki. Ilość przeczytanych książek w tym roku przez uczennice wyniosła 480 pozycji, co stanowi średnią 1,5 przeczytanej książki na jedną uczennicę.

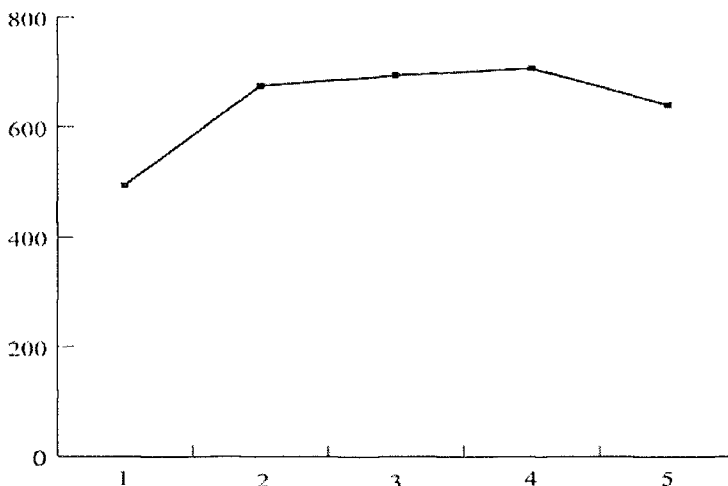
⁹ *Księga protokołów rad pedagogicznych szkoły im. T. Czackiego*, s. 132-196.

¹⁰ *Kronika szkoły im. K. Brodzińskiego*, s. 18-19.

¹¹ *Księga protokołów rad pedagogicznych szkoły im. S. Staszica*, s. 6-51.

¹² *Księga protokołów rad pedagogicznych szkoły im. T. Kościuszki*, s. 132-154.

¹³ *Księga protokołów rad pedagogicznych szkoły im. K. Hoffmanowej*, s. 30.

Wykres 1. Stan liczebny książek w bibliotece szkoły im. K. Hoffmanowej¹⁴

Stan liczebny książek w bibliotece szkoły był następujący: 1. 1931 r. – 494 pozycje, 2. 1932 r. – 615, 3. 1935 r. – 694, 4. 1937 r. – 707, 5. 1939 r. – 640. W 1932 r. pod względem tematycznym było: 145 książek o treści historycznej, 25 przyrodniczej, 26 geograficznej, 15 powieści różnych, 19 religijnej oraz 385 bajek¹⁵.

W szkole im. S. Konarskiego oprócz założonej w październiku 1925 r. biblioteki szkolnej i biblioteczek klasowych istniała biblioteka podręczników szkolnych, które były wypożyczane najuboższym uczniom. Książki do biblioteki były zakupywane dużo wcześniej, przed jej otwarciem, bo już od początku roku 1925. W dniu rozpoczęcia swojej działalności biblioteka liczyła 180 pozycji, które w większości pochodziły z zakupów, na które środki uzyskano ze szkolnych przedstawień. Część książek pochodziła również z darów. Nauczycielem prowadzącym bibliotekę została Maria Wojtasiewiczówna. Stan posiadania biblioteki mimo trudności finansowych był systematycznie powiększany i w 1925 r. liczył 256 książek, a w 1938 r. już 530. W bibliotece można było również pożyczyć szereg czasopism dla dzieci jak: *Płomyk*, *Płomyczek*, *Mały Płomyczek*, *Młody Obywatel*, *Orędowniczek* i *Rycerz Niepokalanej*¹⁶. Odgrywały one szczególnie ważną rolę wychowawczą w zakresie kształtowania właściwych postaw uczennic.

Biblioteka szkoły im. H. Sienkiewicza w trakcie działań wojennych uległa prawie całkowitemu zniszczeniu. Stracono ponad 200 pozycji. Nową bibliotekę

¹⁴ Tamże, s. 201.

¹⁵ *Księga protokołów rad pedagogicznych szkoły im. K. Hoffmanowej*, s. 201.

¹⁶ *Księga protokołów rad pedagogicznych szkoły im. S. Konarskiego*, s. 43-276.

¹⁷ *Księga protokołów rad pedagogicznych szkoły im. H. Sienkiewicza*, s. 20.

założono już w 1919 r. W dwa lata później liczyła ona 194 książki, w 1922 r. – 397, 1923 r. – 400 i w 1924 r. – 460¹⁷.

W szkołach powszechnych miasta Tarnowa tworzenie bibliotek szkolnych przebiegło podobnie. Różniły się one między sobą wielkością księgozbiorów. Natomiast w taki sam sposób pozyskiwane były dodatkowe środki finansowe na zakup książek. We wszystkich szkołach w proces zakładania bibliotek, gromadzenia zbiorów czynnie angażowali się uczący w nich nauczyciele, którzy nierzadko sami kupowali do nich książki ze swoich niewielkich pensji.

O ile w Tarnowie sytuacja w zakresie zakładania szkolnych bibliotek oraz ich zasobność w książki była w miarę poprawna, to w szkołach wiejskich przedstawiała się znacznie gorzej. W niewielu szkołach były biblioteki, a ich księgozbiory zawierały zaledwie kilka bądź kilkanaście pozycji. Lokalne środowiska były zbyt ubogie, by można było liczyć na ich pomoc finansową. W niewielu domach, dzieci wiejskie posiadały jakąś książkę. Brak środków finansowych oraz niska świadomość rodziców odnośnie roli książki w procesie uczenia ich dzieci powodowały, iż szkoły nie mogły liczyć na ich pomoc w powiększaniu zbiorów bibliotecznych. Do wiejskich bibliotek szkolnych docierały książki przydzielane centralnie przez Ministerstwo WRiOP, bądź w formie darów przekazywanych przez nauczycieli. Dzięki ich zaangażowaniu od czasu do czasu pojawiały się w bibliotekach nowe pozycje. Nauczyciele doceniali rolę książki jako środka dydaktycznego. Często problem ten był tematem dyskusji rad pedagogicznych.

W księdze protokołów z posiedzeń rady pedagogicznej szkoły powszechnej w Jodłówce Tuchowskiej często można spotkać się z zapisami świadczącymi o poszukiwaniu przez nauczycieli różnych sposobów zakupu książek do szkolnej biblioteki. 15 czerwca 1934 r. na spotkaniu rady postanowiono przeprowadzić wśród uczniów zbiórkę na książki (po 5 gr od ucznia), a za pieniądze uzyskane z działalności sklepiku szkolnego dokonać ich oprawy (kwota 36,13 zł). 14 czerwca 1935 r. rada podjęła decyzję o zaprenumerowaniu dla uczniów 6 egzemplarzy *Płomyka* i 2 *Płomyczka*¹⁸. Wiele uwagi poświęcono również sprawozdaniu z działalności biblioteki. W ciągu roku szkolnego za każdą wypożyczoną książkę pobierana była opłata w wysokości 1 gr. Zebrano w ten sposób 3 zł 13 gr, czyli było 313 wypożyczeń. Pieniądze te zostały przeznaczone na zakup nowych książek.

Środki finansowe na książki pojawiały się też czasem w budżetach rad szkolnych miejscowych. W roku szkolnym 1929-1930 Rada Szkolna Miejscowa w Jodłówce Tuchowskiej na zakup książek do biblioteki wydała 50 zł i na czasopisma pedagogiczne 20 zł, czyli razem 70 zł. Katalog wydatków Rady w tym roku szkolnym był następujący:¹⁹

1. Utrzymanie budynku 65 zł 58 gr
2. Utrzymanie inwentarza 223

¹⁸ Księga protokołów rady pedagogicznej szkoły powszechnej w Jodłówce Tuchowskiej, b.s.

¹⁹ Księga protokołów Rady Szkolnej Miejscowej w Jodłówce Tuchowskiej (1927-1947 r.), b.s.

3. Opał i światło 308
4. Obsługa 100
5. Najem sal 130
6. Pomoce naukowe 38
7. Książki do biblioteki 50
8. Prenumerata Dziennika Urzędowego Min. WRiOP 12
9. Prenumerata czasopism 20
10. Wydatki kancelaryjne Rady 3
11. Wydatki zarządu Rady 30

Razem 979 zł 58 gr

W sumie Rada wydała w roku szkolnym 1929 -1930 kwotę 979 zł i 58 gr. Nakłady na książki i czasopisma pedagogiczne dla nauczycieli wynosiły 70 zł (7,2% ogółu wydatków).

W szkole powszechnej w Lichwinie w roku szkolnym 1936-1937 księgozbiór biblioteki liczył 81 pozycji. W roku tym na zakup nowych książek do biblioteki wydana została kwota 19 zł 80 gr. W rok później w bibliotece było 82 książki. Liczba ich wypożyczeń wynosiła 387²⁰.

Do bibliotek zakupywano nie tylko książki, ale również podręczniki dla najbiedniejszych dzieci oraz czasopisma. Dla nauczycieli szkoły powszechnej w Tuchowie sprawa prenumeraty czasopism dla uczniów była na tyle ważna, że poruszano ją na posiedzeniu Rady Pedagogicznej w dniu 15 kwietnia 1931 r. W szkole tej w latach szkolnych 1936 -1938 zaprenumerowano dla uczniów kilka czasopism: *Płomyk*, „Płomyczek”, „Młody Las”, „Młody Obywatel”, „Młody Zawodowiec”²¹. Były to najbardziej popularne czasopisma z jakimi można było się spotkać w szkołach. Środki finansowe na ich zakup, a także książek uzyskiwane były między innymi z dochodów sklepiku szkolnego. W szkole w Tuchowie prenumerowano też czasopisma dla nauczycieli. W preliminarzu stałych wydatków Rady Szkolnej Miejscowej z roku szkolnego 1919-1920 znajduje się zapis, iż 8 koron przeznaczonych jest na zaprenumerowanie dla nauczycieli czasopisma „Szkoła”²². Zdarzały się też przypadki kupowania do bibliotek większej liczby książek. W roku szkolnym 1931-1932 do biblioteki szkoły powszechnej w Brzozowej dokonano zakupu 44 książek i podręczników na łączną kwotę 100 zł i 20 gr. Za korzystanie w ciągu roku szkolnego z księgozbioru uczniowie płacili 50 gr.²³

W szkole w Gromniku w roku szkolnym 1934-1935 z usług biblioteki korzystało 65 uczniów z klas VI-VII. Wypożyczyli oni 336 książek, czyli na jednego

²⁰ Kronika szkoły w Lichwinie, b.s.

²¹ Księga protokołów rady pedagogicznej szkoły powszechnej 7 klasowej w Tuchowie, ibidem.

²² Protokoły z posiedzeń Rady Szkolnej w Tuchowie, s. 9.

²³ Kronika szkolna 7 klasowej publicznej szkoły w Brzozowej, b. s.

²⁴ Historia szkolna- szkoła powszechna w Gromniku, s. 60.

uczniów przypadało 5,6 przeczytanych książek. Dzieci młodsze czytały „Płomyczek” i „Płomyk”²⁴.

Mimo braków środków finansowych w szkołach powszechnych powiatu dzięki postawie nauczycieli i kierowników, wcześniej bądź później tworzone były biblioteki szkolne, klasowe, kąci biblioteczne. Księgozbiory ich nie zawsze były liczne, ale spełniały na tyle swoją rolę, że uczniowie coraz częściej zaczęli czytać książki.

W protokole z posiedzenia Rady Pedagogicznej szkoły powszechnej w Piotrkowicach, odbytego w dniu 30 listopada 1937 r. spotykamy zapis, iż „biblioteki klasowe III/IV spełniają swoją rolę”²⁵.

Kwestia zaopatrzenia bibliotek szkolnych w książki była częstym tematem dyskusji nauczycieli na posiedzeniach rad pedagogicznych, konferencjach rejonowych, spotkaniach z władzami szkolnymi, podczas omawiania zaleceń poho-spitacyjnych i powizytacyjnych. Nauczyciele podkreślali rolę książki jako środka dydaktycznego kształtującego wyobraźnię uczniów oraz wspomagającego ich w nabyciu umiejętności poprawnego używania języka polskiego. Ukazywali również, iż zapewnienie uczniom dostępu do właściwych czasopism i książek ma duże znaczenie wychowawcze. Oprócz powiększania zasobów wiedzy uczniów, ułatwia im zrozumienia treści nauczanych przedmiotów. Książki i czasopisma kształtowały także postawy patriotyzmu, szacunku do polskiej kultury, poszanowania Ojczyzny.

Dla nauczycieli ważne było także zaopatrywanie bibliotek szkolnych w podręczniki dla biednych dzieci oraz w pozycje naukowe z dziedziny dydaktyki i metodyki nauczania, programy szkolne i czasopisma pedagogiczne. Skromne dochody nauczycieli nie zawsze pozwalały im na ich zakup, natomiast były one im niezbędne do organizowania samokształcenia.

Niewielkie środki finansowe przeznaczane na zakup książek nie mogły zapewnić bibliotekom właściwego rozwoju. Powoli jednak w szkołach powszechnych powiatu tarnowskiego wzrastała liczba bibliotek. Wielkość księgozbiorów była różna, od kilku do kilkuset pozycji. Stan liczebny książek w bibliotekach również ulegał zwiększeniu. Do końca problem ten jednak nie został załatwiony w sposób zadowalający. Nauczyciele odczuwali ciągle brak bibliotek szkolnych, książek, czasopism, podręczników, co w dużej mierze nie sprzyjało właściwej realizacji procesu dydaktycznego.

²⁵ Księga protokołów z posiedzeń rady pedagogicznej szkoły powszechnej w Piotrkowicach., b. s.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

1. Źródła rękopiśmienne

a) Archiwa szkół

- Historia szkolna – szkoła powszechna w Gromniku.
Kronika szkoły powszechnej im. M. Konopnickiej w Tarnowie.
Kronika szkolna zaczęta w 1915 r. zakończona 27 października 1947 r. Szkoła powszechna w Lichwinie.
Kronika szkolna 7 kl. publicznej szkoły w Brzozowej.
Księga protokołów rady pedagogicznej (od 27 maja 1927 r. do 28 kwietnia 1943 r.) szkoły powszechnej w Jodłówce Tuchowskiej.
Księga protokołów rady pedagogicznej szkoły powszechnej 7 kl. w Tuchowie (od 4 listopada 1924 r. do 13 listopada 1950 r.).
Księga protokołów z posiedzeń rady pedagogicznej szkoły powszechnej w Piotrkowicach (od 7 września 1910 r. do 20 sierpnia 1934 r.).
Księga protokołów Rady Szkolnej Miejscowej w Jodłówce Tuchowskiej (1927-1947 r.).
Księga protokołów z posiedzeń Rady Szkolnej Miejscowej w Tuchowie.

b) Archiwum Państwowe w Krakowie – Oddział w Tarnowie

- Kronika szkoły im. K. Brodzińskiego w Tarnowie od roku 1924 do 1939 r.
Księga protokołów rady pedagogicznej szkoły im. T. Kościuszki
Księga protokołów rady pedagogicznej szkoły im. S. Konarskiego w Tarnowie.
Księga protokołów rady pedagogicznej szkoły im. H. Sienkiewicza w Tarnowie.
Księga protokołów rady pedagogicznej szkoły im. K. Hoffmanowej w Tarnowie.
Księga protokołów rady pedagogicznej szkoły im. T. Czackiego w Tarnowie.
Księga protokołów rady pedagogicznej szkoły im. M. Konopnickiej w Tarnowie.
Księga protokołów rady pedagogicznej szkoły im. S. Staszica.

2. Źródła drukowane statystyczne

Kwartalnik Statystyczny 1931.

OPRACOWANIA

- Dybiec J., *Mecenat naukowy i oświatowy w Galicji 1860-1918*, Wrocław 1981.
Ruta Z., *Szkolnictwo powszechne w okręgu szkolnym krakowskim w latach 1918-1939*, Wrocław 1980.
„Szkoła Powszechna”, 1927.

DIE BIBLIOTHEKEN IN DEN GRUNDSCHULEN DES KREISES TARNÓW IN DER ZWISCHENKRIEGSZEIT

Zusammenfassung

Das Fehlen von Bibliotheken in den meisten Schulen vor dem 1. Weltkrieg und die Zerstörung der wenigen existierenden, kleinen Büchersammlungen infolge der Kriegshandlungen bewirkte, dass es im Augenblick der Wiedererlangung der Unabhängigkeit Polens in den Grundschulen dieses Kreises einen großen Mangel an Büchern geben musste. Die auf diesem Gebiet vor allem von den Lehrern unternommenen Aktivitäten führten zu einer gewissen Verbesserung, besonders in den städtischen Schulen. Die Zahl der Bücher nahm zu und es entstanden neue Bibliotheken, die jedoch oft nur über sehr bescheidene Bestände verfügten. Die pädagogische Arbeit der Bibliotheken gestaltete sich vielfältiger, aber dieses Problem konnte eigentlich bis zum Schluss nicht auf befriedigende Weise gelöst werden. Die geringen finanziellen Mittel für den Ankauf von Büchern konnten den Bibliotheken keine entsprechende Entwicklung ermöglichen. Die Schüler empfanden einen ständigen Mangel an Schulbibliotheken, Büchern, Zeitschriften und Lehrbüchern, was einer angemessenen Realisierung des didaktischen Prozesses nicht gerade förderlich war.

Die Lehrer betonten die Rolle des Buches als Lehrmittel, das die Vorstellungskraft der Schüler gestaltet und ihnen beim Erwerb der Fähigkeit hilft, die polnische Sprache korrekt zu beherrschen. Sie zeigten auch, dass der Gewährleistung des Zugangs der Schüler zu den richtigen Zeitschriften und Büchern große erzieherische Bedeutung beikommt. Neben der Wissenserweiterung wird den Schülern dadurch das Verständnis der Inhalte der unterrichteten Fächer erleichtert. Die Bücher und Zeitschriften gestalteten auch die Haltungen des Patriotismus, der Wertschätzung der polnischen Kultur und der Liebe zum Vaterland.

Aus dem Polnischen übersetzt von Herbert Ulrich